

Soykırımın asıl kirdiğı nedir?

Türkiye’de Ermeni soykırımı ile yüzleşmeyen bütün iktidarlar, dünyanın her tarafındaki yeni soykırımları kışkırtmış ya da çağırılmış ve bir anlamda onaylamış olmuyorlar mı? Ve bu korkunç tablonun kirdiğı şey, sadece insanlık/ büyük insanlık değil mi?



Akın Atauz



27/04/2024

aatauz@yahoo.com

1915’i biliyoruz.

1915 Ermeni soykırımının ve yaklaşık aynı zamanlarda meydana gelen **Seyfo/ Süryani soykırımının** yılı. Hatta bunlara ek özel bir kategori olarak listelerde yer alan **Diyarbakır soykırımının**, **Doğu Karadeniz Rum ve Pontus halkları soykırımının** da gerçekleştiğı zamanlar...

Bu soykırımlar, (eğer böyle etnik bir tanım yapabileceksek) “Türklerin” bütün tarihi boyunca oluşan en kara leke olarak adlandırılabilir. Türklerin veya “Türki” toplulukların veya Ural-Altay dil grubundaki dillerden/ lehçelerden birini konuşan toplulukların, ne **Orta Asya**’daki tarihinde, ne **İran-Hindistan** arasındaki coğrafyada veya **Horasan**’daki tarihinde, ne de Anadolu tarihlerinde, hiçbir zaman bu kadar yüz kızartıcı, bu kadar büyük bir insanlık suçu niteliğinde bir olay gerçekleşmedi.

Evet belki her zaman, savaşçı kabileler topluluğı olduğu, savaşçı devletler/ imparatorluklar kurduğu söylenebilir ve bu savaşlarda, çoğı zaman gerek karşısındaki ordulara ve o ülkelerin halklarına, gerek kendi halklarına karşı (özellikle **Osmanlı** döneminde **Anadolu**’da) insaflı ve hakşinas ve faziletli bir biçimde

davranmamış, çok sayıda sivil halkı, özellikle köylüyü öldürmüş olabilir. Ancak bu olayların, her şeye rağmen, devlet kavramının kurumsal niteliği, savaş durumu ya da kendi halkının bir kısmının düşmanla iş birliği yapma kuşkusu vb. nedenlerle, böylesine insafsız ve kanlı olduğunu kabul edelim.



Türkler 1915'e kadar, hiçbir halka, sadece etnik kökeni/ dini nedeniyle bu tür bir haksızlıkla ve gaddarca/ öldürücü bir saldırıda bulunmadı. [Burada, 16. Yüzyıl başında **Yavuz**'un **Anadolulu Kızılbaşlara** karşı giriştiği öldürücü saldırıyı, "**soykırım**" olarak nitelememek olanaksız olsa da şimdilik, kapsamlı bir tartışmaya ihtiyacımız olduğunu, not edelim.] 1915, Osmanlıda/ Cumhuriyet dönemi bu devletlerinin ve yurttaşlarının önünde, son derece ciddi ve yüzleşilememiş bir utanç kaynağı olarak duruyor.

Bugün yüzleşmeye en çok ihtiyacı olan/ bu korkunç mirasla karşılaşmayı göze alması ve baş etmesi gereken özne, elbette devlettir. Ancak yine de bundan daha önemli olan, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan halkların özellikle Türklerin/ Kürtlerin ve bazı Kafkas göçmeni halkların, yüzleşmeyle ilgili istekliliği/ hazır olma durumu ve cesaretidir. Bu toplumun çeşitli kesimleri, bu yüzleşmeyi göze aldı ve soykırımla ilgili tartışmayı cesaretle yürütüyor. Ermeni halkından kişisel ya da grupsal olarak özür dileyerek, dünya halklarına alını açık olarak bakabiliyor. Ancak ne yazık ki ne bunun yeterli olduğunu söyleyebiliriz ne de toplumun daha geniş kesimlerinin "soykırım" gibi bir suç karşısında yeterli kadar duyarlı ve kararlı olduğunu...

Türkiye'de "yüzleşmeye neden ihtiyacımız olduğu" konusundaki tartışmalara baktığımızda, en çok başvurulanan kavramları/ düşünceleri, Fransız Devrimi'nin temel ilkeleri çerçevesinde, şöyle özetleyebiliriz:

Eşitlik: TC ve Türkiye halkları bu yüzleşmeyi yapamadığı için, etnik olsun, dini ya da mezhepsel olsun, toplumsal cinsiyet vb. bakımından olsun, eşitlik kavramını bir türlü gerçekten içselleştiremiyor ve kabul edemiyor. Halklar arasında eşitlik ve barışçı beraberlik, güvenli bir biçimde oluşmıyor.

Özgürlük: Kapsamlı ve bütün iç tutarlılık sınamalarına karşı güçlü ve inandırıcı bir özgürlük ve ancak bu özgürlükle elde edilebilecek çeşitlilik, farklılıkların beraberliğinden

ve demokrasisinden doğacak yaratıcı ve çok boyutlu zenginlikleri olan bir toplumsal yaşam/ eğitim/ örgütlenme vb. gerçekleşmiyor.

Kardeşlik: Ayrımcı olmayan/ barışçı ve çokluk içinde dayanışmaları gerçekleştirebilen, birbirine- özellikle farklılıklara- karşı saygılı ve sağduyulu, yenileşmelere açık bir bakışla yaklaşan yurttaşlardan oluşan bir toplumsal ortam yaratılamıyor.

Soykırımın, bu kavramların sağlıklı gelişebilmesinin de soyunu kırdığını, kolayca anlayabiliyoruz.

Bunları başaramadığı için, çatışmacı/ huzursuz ve güvensiz-güvenliksiz, adil-adaletli bir ortamı yaratamayan ve sürekli sürtüşen, gelişemeyen ve birçok boyutuyla ilkel ve kaba, hoşgörüsüz ve rekabetçi/çıkarıcı, bencil bir toplum olmanın ötesine geçemiyor.

Gerçi şu soru hemen akla gelebilir: Bu tür konuların tartışılması ve sorunların üstesinden gelinebilmesi için, soykırım gibi bir olguyla yüzleşmek gibi bir gereklilik, neden olsun? Bu sorunlarla her durumda, sürekli ilgilenmek durumunda değil miyiz?

Ne yazık ki, toplumun geçmişinde tartışmaların kaynağını mantıksal olarak da duygusal olarak da tıkayan bir kördüğüm olduğunda ve bunun varlığı sürekli görmezden gelinip- yüzleşme olmaksızın- toplumsal yaşam ve düşünce dünyasında ilerlemek istendiğinde, kıpırdamak bile kolay olmuyor... Bön ve şiddete dayalı hiyerarşik yapı, hemen önünüzde bir barikat oluşturuyor. “O kadar çok haksızlık var ki, hangisiyle baş edebilirim?” diyerek, hiçbirisiyle uğraşmıyorsunuz ve duyarsızlaşmış, bencilleşmiş ve katılaşmış, pencereleri bile olmayan, hapishane gibi bir toplumsal ortam inşa ediyorsunuz hem elbirliğiyle hem de birbirinize karşı... Böylece önümüzdeki, haksızlıklardan/ adaletsizliklerden ve bencilliklerden oluşan kokuşmuş küme, büyüdükçe büyüyor.



850 Ermeni çocuk Irak, Bakuba Yetimhanesi'nde. Fotoğraf • AGBU ARŞİVİ

*

“Soykırım” denildiğinde Türkiye’de yaşayan bütün insanların aklına hemen, Ermeni soykırımı geliyor elbette. Bizim toplumumuzun Ermeni soykırımıyla yüzleşmek ve bu

yüzleşmeyle birlikte nedenleri ve kaynakları daha iyi anlaşılabilir sorunlarla baş etmek durumunda. Ancak bu konuda yalnız değiliz.

Dünyada her zaman pek çok soykırımcı despotun bulunduğunu ve pek çok halkın da soykırıma uğradığını/ uğramakta olduğunu biliyoruz.

Soykırımı düşünürken, savaş alanlarındaki sivil halkları, sadece belirli niteliğe sahip oldukları için öldürülenleri (Rus köylüsü oldukları için Naziler tarafından öldürülenler, Filistinli oldukları için İsrail devleti tarafından öldürülenler vb. gibi) saymasak bile, ölüm listeleri o kadar kalabalık ki... **Etnik temizlik, zorunlu göç ettirme, zorunlu asimilasyon, soykırımcı tecavüz, zorunlu kısırlaştırma, nefret eğitimleri- uygulamaları veya aşığılamaları**, devlet tarafından öldürme-**devlet terörizmi, kitlesel öldürmeler/ linçler**, devlet politikalarıyla açlığa mahkum olmak (Ukrayna 1930-33 gibi) /açlığa ve susuzluğa sürgünler (**Afrika'da Herero ve Nama** halkına karşı Almanların 20. Yüzyılın ilk soykırımında uyguladığı gibi) vb. biçimindeki diğer tanımları da eklediğimizde, yürek dayanmaz bir soykırım kataloğu çıkıyor ortaya.

Soykırım tanımına giren “resmi” davranışları, belki tarihin her döneminde, **Mezopotamya krallıklarından** veya **Roma İmparatorluğundan** bu yana, saymaya başlayabiliriz; ama sadece 20. yüzyılın başından bu yana baksak, hatta daha da daraltarak 21. yüzyılın başından başlasak bile, liste yine de çok kabarık ve bu, insanı gerçekten şaşırtıyor.



Fotoğraf: Agos

Düşünebileceğimiz/ anımsadığımız soykırım olaylarını sıralamaya çalışırken, bir şeyleri unutmamayı garantiye almak için **Wikipedia'a** baktım. Soykırım ya da “**genocide in recent history**” diye baktığınızda, uzun bir liste önünüzden sel gibi akmaya başlıyor. **ABD'nin** Amerikan yerlilerine ve Afrikalı kölelere, Rusların **Kafkas-Çerkez** halklarına, **Avusturalyalıların** kıtanın yerli halkına ve **Yeni Zelanda'nın Moriori** halkına uyguladıkları soykırımları geçelim ve daha yakın zamanlara gelelim. 1993-94 sonrasına, son 30 yıla bakalım sadece. Bu olayların hepsini de fark

etmiş olabiliriz, ama bazıları şimdiden unutulmuş gibi... Kolaylaştırmak için aramayı, aşağıdaki küçük soykırım kataloğuna göz atabiliriz:

- **Bosna ve Herzegovina soykırımı** (1992 – 1995) (Sırp Ordusu’nun Srebrenika katliamı)
- **Ruanda soykırımı** (1994) (İç savaş sırasında Tutsi azınlık grubuna karşı Hutu yönetimindeki hükümetin ve milislerin katliamı/ soykırımı)
- **Effacer le tableau /Tahtayı Silmek** (2002, Kongo Kurtuluş Ordusu’nun Pigme halkına karşı soykırımı)
- **Darfur soykırımı** (2003-bugün) (Sudan’da Darfur halkına karşı Sudan Ordusu katliamı/ soykırımı)
- **Tamil soykırımı** (2009) (26 yıllık Sri Lanka sivil savaşı sırasında, silahlı kuvvetlerinin Tamil/ Eelam halkına karşı soykırımcı saldırıları)
- **Nijerya Boko Haram soykırımcı saldırıları** (2009) (Boko Haram İslamcı cihat milislerinin Nijerya Hristiyan nüfusu kuşatması ve katliamı/ “sessiz soykırım”)
- **Irak Türkmenleri** soykırımı (2013-2017) (İŞİD milislerinin katliamı, soykırımcı tecavüzü, etnik temizliği ve zorla Sünnileştirmesi)
- **Çeçen soykırımı** (1944’teki Çeçen-İnguş sürgününden 2017’ye) (Çeçen Rus Savaşlarında Rusya Federasyonu tarafından Çeçen halkına karşı etnik temizlik, zorunlu göç ve katliam)
- **Yezidi soykırımı** (2014) (Suriye ve Irak’ta Hristiyan ve Yezidi halka karşı, Sincar’da İŞİD milisleri soykırımı-kadınlara tecavüzü-köleleştirmesi ve zorla Müslümanlaştırması)
- **Uygur soykırımı** (2014-2017 –bugün) (Sincan bölgesindeki Müslüman Uygur halkına karşı Çin halk Cumhuriyeti’nin tam kuşatma uygulaması ve halkı kamplarda yaşamaya zorlaması, işkence ve kötü muameleye tabi tutması ve kısırlaştırması)
- **Rohingya soykırımı** (2017 –bugün) (Myanmar’da-eski Burma- ordunun veya orduya bağlı milislerin, Müslüman halka karşı etnik temizlik, soykırımcı tecavüzü, Bangladeş’e göçe zorlaması)
- **Güney Sudan Nuer** ve azınlıktaki diğer etnik gruplara yönelik soykırım (2011-2016-bugün) (Sığınma kampındaki Nuer azınlık grubuna karşı Güney Sudan yönetiminin ve Dinka etnik grubunun, etnik temizlik, soykırım, tecavüz ve şiddet saldırıları)
- Merkezi Afrika Cumhuriyeti’nde **Hristiyan-Müslüman karşılıklı soykırımı** (2013-2017-bugün) (Hristiyan devlet başkanının İslamcı gruplar tarafından devrilmesi sonrasında iki taraf milislerinin iç savaşta soykırımcı ve etnik temizlikçi davranışları)
- **Filistin** (2023-bugün) (İsrail Devleti’nin Hamas saldırısı nedeniyle, Gazze’de Filistin halkına karşı kolektif cezalandırma, etnik temizlik, zorunlu göç ve kitle öldürme uygulamaları)

*

Bu soykırım veya soykırımcı saldırılarda sivil halkın/ kadınların-çocukların öldürülmesi ile ilgili bir sayı vermeye gerek yok. Bir tek kişi soykırımcı bir amaçla öldürülse bile, insanlık bundan sorumlu değil mi?

Türkiye’de Ermeni soykırımı ile yüzleşmeyen bütün iktidarlar, dünyanın her tarafındaki yeni soykırımları kışkırtmış ya da çağırmış ve bir anlamda onaylamış olmuyorlar mı?

Dünyanın bütün **zorba/ totaliter devlet yöneticileri**, sanki yukarıdaki “**güncel katalog**” üzerinde dans ediyor gibi görünmüyor mu?

Ve bu korkunç tablonun kırdığı şey, sadece insanlık/ büyük insanlık değil mi?



Akın Ataüz